

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Сардори Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, генерал – майори милитсия

Шарифзода Ф.Р.
« 09 » _____ соли 2023

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Шарифзода Раҳматулло Файзулло дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълошуда. Диссертатсияи Шарифзода Раҳматулло Файзулло таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аз ҷониби муаллиф ҳамчониба таҳқиқ гардида, ба яке аз мавзӯҳои муҳими илми ҳуқуқи ҷиноятӣ – «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон» бахшида шуда, муҳтавои он ба ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ мутобиқ мебошад.

Саҳми илмии доғалаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия ба сатҳи нағони илми таҳқиқоти диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ асоснок карда мешаванд. Ҳангоми мутолиаи диссертатсия

тарзи навишт, гузориши масъала, сабки навишти диссертатсия сахми шахсии муаллифро бараъло дидан мукин аст. Илова бар ин, аз тарафи муаллифи диссертатсия дар мақола ва маърузаҳо, дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ пешниҳодҳо ҷиҳати такмил бахшидани қонунгузории ҷиноятӣ ватанӣ ва фаъолияти мақомоти ҳуқуқтатбиқкунанда, дар соҳаи татбиқи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ оид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан ироа гардидааст.

Маврид ба тазаккур аст, ки диссертант дар ҳалли як зумра масъалаҳои назариявӣ, ки марбут ба падидаи баррасишаванда мебошанд, ба муваффақият ноил гардида, ҳамзамон андешаҳои илмиро коркард намудааст, ки онҳо барои рушди илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ва такмили қонунгузории ҷиноятӣ метавонанд сахми назаррас гузоранд:

а) нахустин самти илмие, ки муаллиф ба он ноил гардидааст, ин ошкор намудани паҳлуҳои норавшани дар сатҳи қонунгузории ҷиноятӣ мавқеъ пайдо кардани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мебошад. Муаллиф қайд менамояд, ки барои дар хатар монандан аввалин маротиба дар Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1998 ҳамчун ҷиноят, ҷавобгарии ҷиноятӣ пешбинӣ гардида буд. То ин замон, дар қонунгузории ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо таркиби ҷинояти дар хатар монандан ва нарасонидани ёрӣ ба бемор буд, ки дар хатар монандан ба он айният дода мешуд. Маҳз мафҳуми дар хатар монандан мутобиқан дар заминаи нарасонидани ёрӣ ба бемор ба вучуд омадааст, ки ин дар хусуси айнияти таркибҳои мазкур низ шаҳодат медиҳад (сах. 34).

б) самти дигаре, ки муаллиф аз нигоҳи илмӣ ба он муваффақ гардидааст, ин таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои узви ИДМ оид ба дар хатар монандан мебошад. Бо назардошти гуфтаҳои боло, муаллиф дар ин бахш якҷанд хулосабарориҳои амиқи илмиро анҷом додааст. Аз ҷумла, дар ин қисмат, рисоланавис андешаи худро чунин баён менамояд:

хангоми истифодаи усули муқоисавӣ-ҳуқуқӣ дар таҳлили ҷинояти дар хатар монондан, бояд ба ҳама паҳлуҳои он диққат дода шавад. Маҳз, интихоби мавзӯи муқоисашаванда ва омӯзиши объектҳои муқоисавӣ, дар алоҳидагӣ нишонаҳои муҳимтарини онро муқаррар намуда, муқоисаву нишонаҳое, ки дар ин замина ба даст омадаанд, хусусиятҳои умумии онро муайян мекунанд (ба монанди объект ва тарафи объективии ҷиноят) ва фарқиятҳои ҳодисаҳое, ки мавриди таҳлил қарор гирифтаанд (тарзу усулҳои содиркунии ҷиноят) дар шакли комил ва дуруст хулосабарорӣ намудани таҳқиқот аҳаммияти хосса доранд (сах. 46).

в) рисола навис дар таҳқиқоти диссертатсионии худ объект, тарафи объективӣ, субъект ва тарафи субъективии дар хатар мононданро мавриди таҳлил қарор дода, вобаста ба паҳлуҳои муҳталифи элементҳои мазкур таркиби ҷиноят андешаҳои худро ибраз намудааст. Аз ҷумла, дар қисмати хулосавӣ вобаста ба таҳлили субъекти ҷиноят, муаллиф пешниҳод менамояд, ки тарафи объективии ҷинояти дар хатар монондан дар шакли ҳаракат ё беҳаракатӣ содир мешавад. Дар хатар монондан дар маҷмӯъ, ҳамчун кирдори беҳаракатона ба ҳисоб меравад ва ба ду навъи мустақил тақсим карда мешавад: беҳаракатие, ки метавонад бевосита боиси оқибатҳои муайяни зараровар гардад (беҳаракатона, ки хатари мушаххасро ба вуҷуд меорад) ва беҳаракатие, ки даҳлат накардан ба оқибатҳои зарароваре, ки бо сабабҳои беруна ба вуҷуд омадаанд, қобили дастгири мебошад (сах. 90).

Дар ин қисмат, метавон хулоса намуд, ки таҳқиқбаранда дар ҳалли масъалаҳои илмии марбут ба дар хатар монондан муваффақ гардида, нуктаҳои илмиро манзур намудааст, ки воқеан асоснок ва таҳкимбахшандаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мебошанд.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навігонӣ, аҳаммияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба довталаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст. Навгонии илмии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки ин нахустин пажӯҳиши мукаммали илмӣ оид ба ҷавобгари

чиноятӣ барои дар хатар монондан бо забони давлатӣ ба шумор меравад. Дар рисола бори аввал аз ҷониби муаллиф мафҳум, асос ва моҳияти ҷавобгарии чиноятӣ барои дар хатар монондан, дар асоси қонунгузории амалкунанда ва таҳлили муқоисавии он бо қонунгузории кишварҳои узви ИДМ мавриди таҳлил қарор дода шуда, аломатҳои объективӣ ва субъективӣ ин чиноят, инчунин намудҳои бандубастшавандаи чинояти мазкур мавриди омузиш ва хулосабарорӣ қарор дода шудаанд. Пешниҳод ва хулосаҳои дар рисола дарҷшуда, ба тақмили қонунгузории чиноятӣ амалкунанда равона гардида, масоили ҷавобгарии чиноятиро барои дар хатар монондан дар бар мегирад.

Натиҷаҳои таҳқиқот, хулосаҳои илмӣ ва пешниҳодҳо баҳри тақмили қонунгузории чиноятӣ оид ба ҷавобгарии чиноятӣ барои дар хатар монондан равона гардидааст. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонанд перомуни тақмил додани меъёрҳои амалкунандаи қонунгузории ватанӣ мусоидат намуда, дар амалия тартиби танзими ҷавобгарӣ барои дар хатар монондан, зимни фаъолияти мақомоти қонунгузорӣ, судҳо ва дигар мақомот ҷиҳати дуруст татбиқ намудани он, васеъ истифода гарданд. Ҳамчунин, таҳқиқоти пешниҳодшуда метавонад дар раванди таълими фанҳои ҳуқуқи чиноятӣ, ҳуқуқи иҷроӣ ҷазоӣ чиноятӣ, истифода шаванд.

Бо мақсади исботи гуфтаҳои қаблӣ метавон чанде аз натиҷаҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро ишора намуд, ки барои он метавон ба довталаб дараҷаи илмӣ дода шавад:

– дар нуктаи сеюми илмӣ барои ҳимоя пешниҳодшуда, муаллиф он андешаеро дарҷ намудааст, ки дар м. 127 ҚҶ ҚТ истилоҳи дар хатар монондан истифода шудааст, вале мафҳуми дар хатар гузоштан дарҷ нагардидааст. Тибқи назари олимон, кирдори дар хатар монондан ва дар хатар гузоштан аз ҳамдигар тафовут доранд. Пешниҳод мегардад, ки тафовути онҳо дар шакли алоҳида, дар м. 127 ҚҶ ҚТ дақиқ қарда шавад. Аз таҳлили андешаҳои олимони соҳа, мо ба чунин хулоса омадем, ки

ибораи «дар хатар монондан» аз ибораи «дар хатар гузоштан» вобаста ба тарафи субъективии худ аз ҳамдигар тафовут доранд. Фарқ байни «дар хатар гузоштан» аз «дар хатар монондан» дар он аст, ки субъекти ҷинояти «дар хатар гузоштан» шахси ҷабрдидаро қасдан дар ҳолате мегузорад, ки таҳдиди расидани зарар ба ҳаёт ва саломатии ӯ вучуд дорад. «Дар хатар монондан» бошад, маънои онро дорад, ки субъекти ҷиноят шахси ҷабрдидаро аз беэҳтиётӣ дар ҳолати барои ҳаёт ва саломатии ӯ хавфнок монондааст. Аз ин рӯ, пешниҳод мегардад, ки ибораҳои мазкур бамавқеъ дар диспозитсияи моддаи 127 КҶ ҚТ истифода гарданд. Воқеан, ба таври возеху равшан инъикос гардидани меъёрҳои қонунгузорӣ, аз ҷумла, қонунгузориҳои ҷиноятӣ барои фаҳмиши дурусти онҳо дар амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ шароити мусоид фароҳам оварда, пеши роҳи муҳолифати меъёрҳо ва хатогиҳои амалия гирифта мешавад.

– дар нуктаи чоруми пешниҳодҳо, муаллифи таҳқиқоти диссертатсионӣ андеша дорад, ки қонунгузор ҷавобгарии ҷиноятиро бо м. 127 КҶ ҚТ муқаррар карда, мафҳуми дар хатар мононданро дақиқан шарҳ надодааст. Мо чунин меҳисобем, ки ҳангоми қасдан расонидани зарар ба саломатӣ, ки дар натиҷа ҷабрдида дар ҳолати хатарнок мондааст, амали шахс ҳамчун фарорасии оқибати кирдор дар дигар моддаҳои дахлдори Қисми махсуси КҶ ба назар гирифта шудаанд ва бандубасти иловагӣ бо м. 127 КҶ ҚТ-ро тақозо намекунад. Барои аз байн бурдани муҳолифат дар татбиқи м. 127 КҶ ҚТ лозим медонем, ки дар диспозитсияи модда дақиқ карда шавад, ки дар хатар монондан кирдореро дар бар мегирад, ки ба қасдан расонидани зарар ба саломатӣ алоқамандӣ надорад (саҳ. 14).

Дар ин қисмат метавон иброз намуд, ки муаллифи рисолаи илмӣ бо дарназардошти нуктаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, ки ҳамагӣ навгонии илмӣ ба ҳисоб мераванд, лоиқ ба дараҷаи илмии дархостшаванда мебошад.

Бояд қайд намуд, ки дар баробари муваффақиятҳои ишорашуда, инчунин дар рисолаи илмӣ баъзе масъалаҳои баҳсноку норавшан ҷой доранд ва онҳоро ба таври зайл метавон иброз намуд:

1. Аз матни рисолаи илмӣ бар меояд, ки муаллифи диссертатсия ба таърихи пайдоиши падидаи мазкур то қабули Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1998 тавачҷуҳи зиёд накарда, масъалаи мазкурро мавриди таҳлили ҳамачониба қарор надодааст. Бинобар ин, бехтар мебуд, ки новобаста аз он, ки дар хатар монандан соли 1998 ҳамчун ҷиноят дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардида бошад ҳам, зарур аст, ки таърихи пайдоиш ва инкишофи он дар марҳилаҳои муайяни таърихӣ мавриди омӯзиши таърихӣ қарор дода шавад. Чунки бе омӯзиши таърихи пайдоиш ва инкишофи падидаҳои иҷтимоӣ дар ҷамъият, пешбинӣ кардани дурнамои онҳо ғайриимкон аст.

2. Бояд иброз дошт, ки мақсади асосии фароҳам овардани шароит барои ҳимояи рисолаҳои илмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ин рушди илми ватанӣ, аз ҷумла, соҳаи ҳуқуқшиносӣ ба ҳисоб меравад, аммо илми ватанӣ дар он сурат инкишоф меёбад, ки агар ҳангоми навиштани рисолаҳои диссертатсионӣ тавачҷуҳи бештар ба олимони дохилӣ карда шавад. Аз таҳлили диссертатсияи муаллиф бармеояд, ки ҳангоми омӯзиши масъалаҳо вобаста ба дар хатар монандан диққати асосӣ ба асарҳои олимони хориҷӣ дода шуда, ба таври бояду шояд, асарҳои олимони ватанӣ мавриди истифода қарор нагирифтаанд. Аз ин рӯ, сабаби асосии ба таври зарурӣ таҳлил нагардидани асарҳои олимони ватанӣ дар соҳаи ҳуқуқшиносӣ, дар диссертатсия аз муаллифи он пурсида мешавад.

3. Диссертант дар рисолаи илмии худ пешбинӣ намудааст, ки такмили қонунгузории ҷиноятӣ ва бартараф намудани мушкилоти амалияи судӣ вобаста ба ҷинояти дар хатар монандан муҳим ва актуалӣ ба ҳисоб меравад. Дар воқеъ, дар ин самт, мушкилоти зиёди амалиявӣ вучуд дорад. Чунки дар бештари мавридҳо дар амалияи

ҳуқуқтатбиққунӣ баҳсҳо сари масъалаи муайян кардани субъекти ҷинойти мазкур ба миён меояд ва ҳолатҳоеро низ дидан мумкин аст, ки тафовути субъекти дар хатар монандан аз дигар ҷинойтҳои ҳамшабех муайян кардан бисёр мушкил аст. Бинобар ин, диссертатсияи мазкур, дар самти бартараф кардани ин мушкилӣ ва дигар проблемаи мавҷуда дар ин ҷода кумак менамояд. Аммо, аз таҳлили ҳамачонибаи диссертатсия бармеояд, ки дар он парвандаҳои ҷинойтӣ камтар мавриди таҳлил қарор дода шудааст. Аз ин лиҳоз, аз муаллиф пурсида мешавад, ки сабаби мавҷудияти ками парвандаҳои ҷинойтӣ дар рисолаи илмӣ дар чист?

Аммо, эрод ва норасоҳои ишорашуда ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва арзиши илмии онро коста намегардонанд.

Автореферат ба муҳтавои диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқот, алаҳусус мазмуни муҳтасари таҳлили кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия дарҷ гардидааст.

Мутобиқати таҳассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ. Диссертатсияи Шарифзода Р.Ф. ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд.

Хулоса, рисолаи диссертатсионии Шарифзода Р.Ф. ба талаботҳои оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба

дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ мебошад.

Тақриз дар асоси муқаррароти мавҷуда, махсусан бандҳои 76, 77, 78, 79 ва 81 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Диссертатсия ва тақризи муассисаи тақриздиханда дар семинари васеи илмӣ-назариявӣ кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ шудааст. Дар семинар 13 нафар иштирок намуданд: тарафдор 13, зид – нест, бетараф – нест. Протоколи семинари илмӣ – назариявӣ аз 1-уми декабри соли 2023, таҳти №2).

Тақризи муассисаи тақриздиханда аз ҷониби Абдурашидзода Азиз Абдумансур – котиби Шурои олимони Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ (аз рӯи ихтисоси 12.00.08) омода шуда, дар маҷлиси кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳокима ва ҷонибдорӣ шудааст. Ҷаласаи кафедра аз 5-уми декабри соли 2023, таҳти №6. Дар ҷаласаи кафедра аз 13 нафар иштирок доштанд: 13 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» – 13, «зид» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ:

Профессори кафедраи пешгирии ҷиноятҳои террористӣ ва таъмини беҳатарии ҷамъиятии факултети №6 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент полковники милитсия

Х.С. Сафарзода

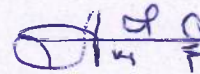
Ташхисгар: Котиби Шурои олимони Академияи
ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дотсенти кафедраи
ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи
факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии
Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
дотсент, полковники милитсия

А.А. Абдурашидзода

Котиби чаласа:

Дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология
ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
подполковники милитсия

Ш.Т. Аҳёзода

“Имзои Ҳ.С. Сафарзода, А.А. Абдурашидзода
ва Ш.Т. Аҳёзодаро тасдиқ менамоем”

/ Сардори ШК Академияи ВКД ҚТ,
подполковники милитсия

“09” 12 соли 2023

Музаффарзода Б.З.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, муассисаи давлатии таълимии
таҳсилоти олии касбии «Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии
Тоҷикистон», 734012, ш. Душанбе, кӯчаи М. Мастонгулов 3; Тел.: (+992
37) 226-28-01; факс: (+992 37) 226-60-43. Веб сайт: www.avkd.tj. E-mail:
avkdtj@mail.ru